

Nr 291.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggs-
pension åt läroverksadjunkten A. Hesselén; given
Stockholms slott den 18 mars 1921.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. J:son Bergqvist.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL,
statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST,
HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde härefter:

Den 29 maj 1874 utfärdade Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens bifall, en kungörelse, som medgav rätt för lärare vid vissa enskilda läroverk att under vissa förutsättningar, efter vunnen befordran till ordinarie tjänst vid de allmänna läroverken räkna

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 249 häft. (Nr 291.) 1

Tilläggs-
pension åt
läroverksad-
junkten A.
Hesselén.

sig till godo för framtida lönetursberäkning intill 10 år av sin tjänstgöring vid enskilt läroverk.

I kungörelsen talas endast om lönetursberäkning, men det synes icke dess mindre hava varit en bland de enskilda läroverkens ledare och lärare allmänt utbredd föreställning, att med nämnda rätt till lönetursberäkning följde jämväl att lönetursåren finge betraktas såsom tjänstår i fråga om rätt till pension vid avgång från lärarbefattning vid allmänt läroverk.

Nu angivna lönetursrätt upphörde med år 1904 i samband med genomförandet av den av 1904 års riksdag beslutade nya löne- och pensionsregleringen för, bland andra, de allmänna läroverkens lärare, och en senare framställning — genom en av Kungl. Maj:t till 1907 års riksdag avlåten proposition — om rätt för lärare med viss tids tjänstgöring vid enskild läroanstalt att tillgodoräkna sig sagda tid vid beräkning av pension ledde ej till något positivt resultat.

Från ett antal lärare, som tidigare haft anställning vid enskilda läroanstalter, inkom år 1913 framställning, åsyftande förslag till riksdagen att medgiva dylika lärare rätt att såsom tjänstår för pension tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskild läroanstalt. Kungl. Maj:t fann enligt beslut den 13 mars 1914 framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd men förklarade, att därest vid uppkommen fråga om vederbörandes pensionsrätt omständigheterna kunde anses påkalla hänsyn till i ärendet avsedda förhållanden, Kungl. Maj:t ville i sådant särskilt fall på gjord framställning taga frågan om vidtagande av nödiga åtgärder i förnyat övervägande.

Av en bland de lärare, vilka avsågos i den nu omnämnda framställningen, läroverksadjunkten J. H. Hjorth, gjordes sedermera ansökning om rätt att vid bestämmandet av pensionsbeloppet räkna sig till godo 10 års tjänstgöring vid Beskowska skolan i Stockholm. Proposition i ämnet avlätts till 1917 års riksdag, som medgav, att Hjorth finge, efter erhållet avsked från adjunktsbefattningen, under sin återstående livstid uppbära utöver den pension, vartill han enligt gällande bestämmelser vore berättigad, en tilläggspension från allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att sammanlagda pensionsbeloppet uppginge till 2,500 kronor för år.

Efter därom av Hjorth gjord framställning om förhöjning av den till honom sålunda utgående tilläggspensionen, föreslog Kungl. Maj:t 1919 års lagtima riksdag att höja sagda pension så mycket,

att sammanlagda pensionsbeloppet uppginge till 3,100 kronor för år. Förslaget bifölls av riksdagen.

Änjo har en liknade ansökning inkommit till Kungl. Maj:t, i det att adjunkten vid högre allmänna läroverket i Uppsala August Hesselén anhållit att få såsom tjänstår för pension tillgodoräkna sig den tid, han vid Fjellstedtska skolan i Uppsala bestritt full adjunkts-tjänstgöring eller, om detta icke kunde beviljas, minst 5 år av sagda tid.

Jag ber få i detta sammanhang erinra om att Hesseléns tjänstgöring vid nämnda skola redan tidigare givit anledning till en framställning hos riksdagen. Därvid bör jag först upplysa om att enligt tillgängliga uppgifter Hesselén, som är född den 20 september 1854, avlagt folkskollärarexamen, teologisk-filosofisk examen, dimissions-examen och prästexamen, sistnämnda examen den 24 maj 1893, att han är prästvigd, att han genom Kungl. Maj:ts resolution den 6 oktober 1899 förklarades behörig att söka och innehava adjunkts- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk och folkskollärarseminarier, i vilka kristendom inginge såsom läroämne, att han omkring 17^{1/2} år med full tjänstgöring undervisat vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, att han från och med läsåret 1906—1907 tjänstgjort vid statens läroanstalter, hela tiden såsom ordinarie adjunkt samt att han, som den 20 september 1919 uppnått föreskriven pensionsålder, erhållit tillstånd att kvarstå i tjänst tills vidare intill utgången av juni 1921.

År 1910 anhöll Hesselén under återopande av sin långa tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan att bli förklarad berättigad att från och med år 1910 åtnjuta avlöning i tredje lönegraden, och Kungl. Maj:t föreslog 1911 års riksdag att medgiva, att Hesselén finge från och med 1912 års ingång åtnjuta avlöning i sagda lönegrad. Kungl. Maj:ts proposition bifölls av riksdagen.

Den av Hesselén nu gjorda framställningen, som på visst sätt kan sägas utgöra en följd av riksdagens nyss omnämnda beslut, har skolöverstyrelsen jämte yttrande av vederbörande rektor och eget utlåtande av den 7 mars 1921 överlämnat till Kungl. Maj:t.

I sitt berörda utlåtande har överstyrelsen erinrat bland annat om riksdagens av mig förut omförmälda beslut i fråga om läroverksadjunkten J. H. Hjorth och går därefter närmare in på den nu föreliggande ansökningen, därvid lämnande åtskilliga uppgifter om Hesseléns examina, tidigare tjänstgöring m. m.

Överstyrelsen meddelar därefter, att Hesslén övergått på den år 1918 för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken fastställda lönestaten samt uppbure avlöning i högsta lönegraden för adjunkt. Hesslén vore för den skull skyldig att avgå från sin tjänst den 1 juli 1921, och, då han vid denna tidpunkt varit anställd som adjunkt endast 15 år, uppginge den pension, vartill han enligt gällande bestämmelser vore berättigad vid avskedstagandet, till allenast $15/33 \times 4,000$ kronor, d. v. s. 1,818 kronor 18 öre och med avrundning uppåt 1,820 kronor årligen.

Vid avskedstagandet, fortfar överstyrelsen, befunne sig nu Hesslén i stort sett i samma belägenhet som förenämnde Hjorth. I likhet med denne hade han först sent inträtt i statens tjänst efter att dessförinnan under en lång följd av år på ett förtjänstfullt sätt varit verksam som lärare vid en enskild statsunderstödd läroanstalt. Jämväl Hesslén hade varit offer för den bland de enskilda läroverkens ledare och lärare förut allmänt rådande uppfattningen, att uttrycket »för lönetur» i förberörda kungörelse den 29 maj 1874 inneburit rätt för vederbörande att räkna sig sin tjänstgöring vid enskild läroanstalt till godo ej blott för uppflyttning i högre lönegrad utan även vid bestämmande av pensionsbeloppets storlek vid blivande pensionering. Denna uppfattning hade nu visserligen varit oriktig, men det torde dock icke kunna förnekas, att ett sken av befogenhet för denna åsikt förefunnits, och det syntes därför icke mer än skäligt, att Hesslén nu bereddes en något högre pension, än gällande bestämmelser tillförsäkrade honom.

Vidkommande då tilläggs pensionens belopp borde detsamma sättas något lägre, än det som fastställts för Hjorth. Med fasthållande av att 1874 års kungörelse icke givit vederbörande lärare någon rätt att räkna sin tjänstgöring vid enskilt läroverk sig till godo i fråga om antalet pensionsår, kunde man emellertid icke underlåta att taga hänsyn därtill, att sökanden först genom Kungl. Maj:ts resolution den 6 oktober 1899 blivit formellt behörig till adjunktstjänst och därmed uppfyllt de föreskrifter, som enligt samma kungörelse stadgades såsom villkor för rätten att tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid enskilt läroverk. Det antal tjänstår för pension, Hesslén kunde sägas hava gått förlustig genom att tillskriva förenämnda kungörelse större räckvidd än den i verkligheten ägt och uppskjuta sitt inträde i statstjänst, inskränkte sig därför till omkring $6\frac{1}{2}$ år. Hade sökanden icke kvarstannat vid Fjellstedtska skolan utan omedelbart efter sin berörda behörighetsförklaring övergått i statstjänst, skulle han vid avskedstagandet kunnat åberopa 21 tjänstår i pensionshänseende, och den pension, vartill han under sådana omständigheter varit berättigad, skulle hava utgjort $21/33 \times 4,000$ kronor eller 2,545 kronor 55 öre och med föreskriven avrundning uppåt 2,550 kronor. Ej heller syntes det vara ur vägen att framhålla, att Hesslén i så måtto befunne sig i en annan ställning än Hjorth, att han icke i likhet med denne till stöd för sin anhållan kunnat uppvisa något betydelsefullt pedagogiskt författarskap. Till sist borde erinras därom, att Hessléns tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan i Uppsala redan utövade inverkan beträffande den författningensliga pensionens storlek. Genom beslut av Kungl. Maj:t och 1911 års riksdag hade Hesslén med tillgodoräknande av fem år av sin tjänstgöring vid meranämnda läroanstalt förklarats berättigad att från och med 1912 års

ingång åtnjuta avlöning i tredje lönegraden. Utan sagda lönetursrätt skulle Hesslén vid avskedet befunnit sig blott i tredje lönegraden, och den pension, vartill han då varit berättigad, skulle hava kommit att utgöra 1,690 kronor i stället för såsom nu 1,820 kronor. Med hänsyn tagen till samtliga dessa omständigheter ansåge sig överstyrelsen icke böra föreslå, att till Hesslén finge utgå ett högre sammanlagt pensionsbelopp än 2,600 kronor årligen. Den tilläggspension, sökanden skulle komma att uppbära utöver den honom lagligen tillkommande pensionen, skulle alltså uppgå till 780 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört hemställde överstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att Hesslén måtte, efter erhållet avsked från adjunksbefattningen, under sin återstående livstid få uppbära utöver den pension, vartill han enligt gällande bestämmelser vore berättigad, en tilläggspension från allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att sammanlagda pensionsbeloppet uppginge till 2,600 kronor för år.

Jämväl statskontoret har i ärendet avgivit utlåtande, dagtecknat den 16 mars 1921 och av följande lydelse:

Statskontoret anser sig visserligen icke böra underlåta att erinra därom att, sedan Kungl. Maj:t gjort framställning till 1914 års förra riksdag att åt adjunkten vid högre lärarinneseminariet i Stockholm E. G. J. Lilljebjörn, som på grund av jämförelsevis kort anställning i statstjänst kunde erhålla endast avkortad pension å 1,920 kronor, motsvarande $\frac{23}{35}$ av hel pension, måtte med hänsyn till hans långvariga lärarverksamhet vid Fjellstedtska skolan i Uppsala beviljas tilläggspension, riksdagen funnit sig icke kunna bifalla berörda framställning. Då emellertid, såsom framhållits såväl beträffande Lilljebjörn som i det av skolöverstyrelsen i dess utlåtande i förevarande ärende återropade precedensfall rörande läroverksadjunkten Hjorth, det måste anses billigt, att där såsom i nu förevarande fall den vederbörande författningsenligt tillkommande pensionen blir oskäligt liten, om hänsyn endast toges till lärarverksambeten vid statsläroverk, bereda någon pensionsförhöjning i betraktande av vederbörandes lärarverksamhet vid statsunderstödd privatskola och då riksdagen, såsom framgår av beslutet om tilläggspension åt Hjorth, numera ansett sig kunna behjerta sådana billighetsskäl, anser sig statskontoret på grund av vad handlingarna innehålla böra tillstyrka framställning till riksdagen om beredande av tilläggspension åt läroverksadjunkten Hesslén; och har statskontoret beträffande vad skolöverstyrelsen i sådant avseende föreslagit icke annat att erinra än att tilläggspensionen synes böra begränsas till sådant belopp, att detsamma jämte den pension, som författningsenligt tillkommer Hesslén, uppgår till 2,500 kronor för år räknat.

Den framställning, varom här är fråga, kan icke stödja sig på några skäl, som innebära, att densamma vore rättsligt grundad. För bifall till densamma kunna anföras endast billighetsskäl.

Jag ber att få i sådant hänseende framhålla, att Hesslén i likhet med åtskilliga andra lärare levat i den, låt vara oriktiga, föreställningen, att hans tjänstgöring vid den enskilda, statsunderstödda

Departementschefen.

läroanstalt, där han under många år varit anställd, av honom finge tillgodoräknas ej blott för lönetursberäkning utan ock för beräkning av pension. I och för sig innebär detta ju intet egentligt skäl för bifall annat än så till vida, att då sagda uppfattning varit så allmänt spridd och under så lång tid bibehållits, däri dock kan ligga en giltig förklaring till att Hesselén liksom flera andra lärare försummade att i tid övergå i statstjänst. Vidare vill jag starkt betona, att Hesselén, även om han ej under ifrågavarande tid stått i statens tjänst, likväl under densamma utövat en nyttig och förtjänstfull verksamhet i det allmännas tjänst, och slutligen anser jag mig böra framhålla, att den pension, Hesselén lagenligt är berättigad att erhålla, är så ringa, att den knappast kan anses under nuvarande förhållanden motsvara, vad som kan för honom anses utgöra tillräcklig bärning.

De synpunkter jag nu framlagt hava, såsom förut nämnts, också av riksdagen beaktats i ett tidigare, likartat fall, och riksdagens ifrågavarande beslut synes mig bära vittne om att riksdagen ansett sig böra taga hänsyn till sådana särskilda omständigheter som här föreligga och som under nu rådande förhållanden ej torde kunna åter uppkomma.

Jag anser mig alltså kunna och böra livligt tillstyrka framställning till riksdagen om beviljande av tilläggs pension åt Hesselén. I fråga om dess belopp skilja sig skolöverstyrelsen och statskontoret blott obetydligt. Jag vill för min del ansluta mig till statskontorets förslag, som innebär, att Hesselén skulle få sig tillerkänd tilläggs pension till så stort belopp, att densamma jämte den till honom lagenligt utgående pensionen uppginge till 2,500 kronor för år.

Under återopande av vad i ärendet förekommit hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att adjunkten vid högre allmänna läroverket i Uppsala August Hesselén må, efter erhållet avsked från adjunksbefattningen, under sin återstående livstid uppbära utöver den pension, vartill han enligt gällande bestämmelser är berättigad, en tilläggs pension från allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att sammanlagda pensionsbeloppet uppgår till 2,500 kronor för år.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter bi-

trädde hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. d'Albedyhll.
